

הפורתח בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

יום שני י"ח אב תשפ"ב | דף היומי בבלי: כתובות מ.
דף היומי בהלכה: מסעיף י"ב עד סימן ל"ט אמצע סעיף א' "או מומר".

מוסר: שמירת הלשון - פרק י"ד 'על כן' עד פרק י"ד 'וראה אחי'.

קנין חכמה הלימוד השבועי: שער יחוד המעשה פרק ה' 'וכאשר יתייבש היצר .. בהנחת החנף' עד 'וכאשר יתייבש ממך היצר ... מצד הגאות והגאון'

להצטרפות לקבלת הפותח בכל יום במייל: dirshu@dirshu.co.il

המחזה שהדהים את אורחי בית המלון בשוויץ | החומה המסתורית ליד בית החיים
בקראקא | האופנוען שחזר בתשובה בזכות 'תחרות מצוות' | 2466

על דא ועל הא

ה'חזון איש' עדיין לא היה מרוצה. "ניין, ניין", אני רוצה שתחזור על הגמרא כמו שצריך... "הקומץ את המנחה" - הראה לאחיינו הגר"ח גריינמן עם היד, והסביר לו כמעט כמו שמסבירים לילד קטן

עולים לישיבה גדולה? איך עוברים משיעור ארוך ו'סדר' קצר - לשיעור קצר ו'סדר' ארוך?

הסיפור הזה במסירות נפש, בגלל הלימוד הגדול שאנחנו יכולים ללמוד מסיפור כזה.

"סיפר הגר"ח זצ"ל, שמכל מסכתות הש"ס הוא יודע את מסכת 'זבחים' בצורה הטובה ביותר. למה? כי בצעירותו הוא זכה ללמוד אותה עם דודו החזון איש. ואיך היה הלימוד? הם למדו קטע גמרא, והחזון איש שאל אותו: 'אתה יודע את הגמרא?', כשענה בחיוב אמר לו שהוא רוצה לשמוע אותו חוזר עליה בעל פה...

"הגר"ח עשה כדבריו, אבל החזון איש לא היה מרוצה. 'ניין, ניין, ניין', הוא אמר לו, 'לא כך, אני רוצה שתחזור על הגמרא כמו שצריך, עם כל הפרטים. 'הקומץ את המנחה' - הראה לו עם היד, והסביר לו כמעט כמו שמסבירים לילד קטן. הוא חזר על הגמרא בפרוטרוט, עם הקושיא, התירוץ, הדחייה לתירוץ, וכל פרט ופרט היה צריך להיאמר בבהירות גדולה. אם היה משהו מעורפל, החזון איש היה דורש ממנו לחזור שוב על הגמרא, ללמוד אותה היטב ואז לנסות לחזור עליה שוב בעל פה ובצורה הכי מפורטת שאפשר. "כאשר סוף סוף הוא הצליח לחזור על כל הגמרא בבהירות

יעקב א. לוסטיגמן

במהלך 'רב שיח' שהתקיים במסגרת כנס 'סדר הכנה' שע"י 'דרשו' בשנת תשע"ט, הציג המנחה הגאון רבי אליהו קלרמן שליט"א בפני הרבנים הגאונים שאלה שנוגעת לכל בחור העולה לישיבה גדולה: מה יעשו בחורים לאחר שהורגלו עד כה לשמוע שיעורים ארוכים וללמוד ב'סדרים' קצרים יחסית, וכעת עליהם ללמוד 'סדרים' ארוכים, למרות שהם מרגישים שהם כבר יודעים היטב את הגמרא ואין להם סיבה לחזור עליה שוב ושוב.

על שאלה זו השיב הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק ראש ישיבת 'מאור התלמוד' בסיפור מעשה: "שבועיים לפני פטירתו של מרן הגר"ח גריינמן זצ"ל, נכנסתי אליו עם קבוצת בחורים וביקשתי ממנו שיחזור בפנינו פעם נוספת על המעשה ששמעתי ממנו בכמה הזדמנויות בעבר, אודות הלימוד שלו עם דודו מרן החזון איש זצ"ל.

"הגר"ח היה חלוש מאוד, בסוף ימיו כשגבר עליו החולי והדיבור היה קשה לו מאוד, ובכל זאת הוא נעתר וסיפר את

פעמים, והוא תיאר אותו בעל פה בפרוטרוט ובהירות גדולה. אחרי עשר חזרות כאלו מושלמות בעל פה, כבר הגיע למצב של 'אמור לו מיד', ואפשר היה להמשיך לקטע הגמרא הבא... "הוסיף הגר"ח גריינמן זצ"ל, שהוא עצמו עם הילדים שלו אינו מצליח לחזור ככה עשר פעמים כמו שעשה אתו החזו"א, אבל לפחות כמה פעמים הוא כן עושה אתם, ולא מוותר עד שהם יודעים את הגמרא בבהירות מוחלטת לפני שממשיכים ללמוד הלאה. "כמובן שעם החזון איש, זה כלל אחרי הגמרא גם את רש"י ואת התוס', וכל דבר הוא היה צריך לדעת בצורה ברורה ובהירה, לחזור על זה שוב ושוב בלי שום ויתורים והנחות.

גדולה כל כך שתשביע את רצון החזון איש, נענה הדוד הקדוש ואמר: 'יפה מאוד, עד כאן קיימת 'ושננתם'. ועכשיו אנחנו צריכים לעשות את ההמשך, כמו שאמרו חז"ל 'ושננתם' - שיהיו דברי תורה מחודדים בפך, שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד.' "תגיד לי שוב את כל הגמרא'. הגר"ח חזר על הגמרא עוד שלוש או ארבע פעמים בעל פה בבהירות מלאה, ואז אמר לו החזון איש: 'יפה, עכשיו הגעת למצב של 'אל תגמגם', ועדיין אנחנו צריכים להגיע למצב של 'אמור לו'... תחזור שוב על הגמרא. אחרי הפעם השמינית דרש החזון איש להגיע עכשיו למצב של 'אמור לו מיד'. "וכך פעם אחר פעם, עד שחזרו על כל קטע לפחות עשר

יוצאים לחופשה?

מוקדי בירור טלפוניים לשאלות הלכתיות נחוצות

גבולות הארץ, ופרטי הדינים להיתר יציאה לחו"ל - 03-5706906.

ערלה ומעשרות - 02-6488888 שלוחה 3.

עירובין - 054-8483320 - 0504142100.

תחומין - 'עירבתם', הועד לענייני תחום שבת - 072-2722909.

טל' בית ההוראה לענייני כהנים: 02-5862153, 08-3132020.

שאלות דחופות טהרת כהנים: 072-2722901, 052-7115039.

יחוד - 03-6194362, 050-4198742.

כשרות מכשירי חשמל לעניין שבת - 072-2164422.

כיווני תפילה - 03-5706906.

מקוואות - 077-2222200 שלוחה 1.

להודדת חוברת 'הלכות שכיחות לנופשים בימי בין הזמנים' מהדורת תשפ"ב - לחץ כאן

הסיפור היומי

לשמע הדברים, השיל האיש בין רגע את מעילו, ובעוד אשתו צועקת אחריו "אל תשכח שאתה לאחר התקף לב, אל תעשה שטויות!" - זינק במהירות לתוך המים...

תפילה על חוף הכינרת

יצאה מן המים בבהילות, עלתה לכיוון הכביש והחלה לזעוק ולצרוח, מנסה לעצור מכוניות כדי לקבל עזרה. עוברות שתיים ושלוש דקות, כשכל רגע הוא נצח, ולפתע עצרה מכונית מהודרת, ממנה יצא גבר שאינו נראה שומר תורה ומצוות. הוא מיד שאל מה קרה, והאם ענתה שהבת שלה נסחפה בתוך המים וזו ממש סכנת נפשות. השיל האיש את מעילו, בעוד מעשה היה במשפחה שנסעה לטבריה, זוג הורים ושתי בנותיהם. הם עצרו ליד ציונו של רבי מאיר בעל הנס, ובעוד האב הלך להתפלל תפילת מנחה, האם ושתי בנותיה ירדו לים. הבנות נכנסות למים כשלפתע האם רואה שהבת הגדולה נסחפת פנימה והיא נמצאת במצוקה. האמא מבחינה שהראש של הבת עולה ויורד מעלה ומטה, ומכיוון שהיא עצמה לא ידעה לשחות, היא

אשתו צועקת לעברו 'אל תשכח שאתה לאחר התקף לב, אל תעשה שטויות!' - הוא רץ לתוך המים, ותוך כמה שניות חזר עם הבת.

האמא נשמה לרווחה, אבל לאחר כמה שניות צעקה: 'זו הילדה הקטנה, זו לא הילדה הגדולה שנסחפה'. כנראה הילדה הקטנה ניסתה להציל את אחותה וגם היא לא ידעה לשחות, ונמצא שהגדולה עדיין במעמקי הים. האיש מיהר ושאל את האחיות הקטנה היכן אחותה הגדולה, והיא הצביעה על המיקום המדויק, הוא מיד נכנס שוב פנימה, ולאחר כמה דקות חזר עם הילדה השניה.

אבל מרוב הלחץ הוא לא שם לב שבזמן שהוא משך אותה הראש שלה היה בתוך המים. כל האנשים סביבו צעקו לו שיוציא את הראש שלה מן המים, אך עד שהוא התקרב לחוף ושמע זה היה מאוחר. הוא הגיע איתה לחוף כשהיא כבר היתה ללא הכרה וללא נשימה. אנשי הצלה שהגיעו ניסו להחיותה וכמעט שהרימו ידיים, ואמרו שלא הגיע חמצן במשך דקות ספורות למוח, וכנראה שנגרם שם נזק בלתי הפיך, ולא נראה שיש סיכוי שהיא תשרוד, וכך הבהילו אותה לבית החולים הסמוך. הצוות הרפואי המומחה שבדק את הבת עמדו ואמרו פה אחד, אין סיכוי שהילדה הזו תחיה, בזמן שכל המשפחה ממשיכים להתפלל בדמעות שליש.

לפתע, בתוך חצי שעה מהמקרה, כאשר הרופא שב ובדק את הילדה, הוא אמר שהרגיש משהו משונה, דבר שלא אמור לקרות - התחיל להגיע זרם למוח והוא לא מבין כיצד. במשך הדקות הבאות הוא רואה שהמח התחיל לפעול, ולאחר שעה בלבד מהרגע שהם הגיעו לבית החולים - הילדה התעוררה! וכך בתוך יומיים של התאוששות הילדה יצאה בריאה ושלמה מבית החולים, וכל הרופאים אמרו פה אחד, שהיא נס מהלך מעל לטבע לכל דבר וענין, והוסיפו ואמרו שהם עשרות שנים בבית החולים, ומעולם לא ראו מקרה כזה, ילדה שכבר הכריזו עליה כמתה, לפתע נושמת והולכת בריאה ושלמה כאחד האדם.

המשפחה חזרה בשעה טובה לביתם, מאושרים ושמחים ומשתוקקים לעשות סעודת הודיה מיוחדת, הם הזמינו את המשפחה וחברים, וכמובן שצריכים להזמין גם את המציל, שהוא היה החלק הארי בכל הסיפור. הם ביררו אחריו ומצאו את כתובת מגוריו, הזמינו אותו אחר כבוד והוא הגיע בשמחה.

במהלך המסיבה הוא ביקש את רשות הדיבור והתחיל לספר, שהוא ואשתו נסעו לנופש, כמה שבועות לאחר שהוא חטף התקף לב קשה מאוד, ולכן היה צריך מעט מנוחה. תוך כדי הנסיעה הוא שם לב מרחוק שישנה אשה מיואשת לחלוטין, ולפי הסימנים נראה לו שהיא פשוט קורסת. אשתו אמרה לו מנגד, שלא כדאי שנתעכב, עכשיו זה הזמן שלנו לדאוג לעצמנו. אבל הוא אמר לאשתו, איני יכול להשאיר כך אשה שנראית על סף התמוטטות,

והוא אכן החליט לעצור.

הוא המשיך בדבריו ואמר: דעו לכם, שבעברי הייתי שחיין אולימפי מהשורה הראשונה, שוחה וחוצה נהרות שלמים, אלא שעברו שנים רבות והפסקתי בעיסוקי במקצוע השחיה, וכמובן שמאז הכושר ירד, אבל לאחר שחטפתי את ההתקף, כחלק מההחלמה רציתי לחזור לעצמי, והחלטתי לחזור לכושר דרך השחיה, אשתי קצת חששה אבל החלטתי שכך יהיה, והתחלתי לשחות בהנאה וחזרתי לכושר. דעו לכם רבותי, שאם לא הייתי מתחיל לחזור לכושר, לא הייתי מצליח לשחות טוב, וכך לאחר כמה שבועות שאני שוחה, חזרתי קרוב למה שהייתי בעבר, כשאני מסוגל להכנס ובתוך כמה שניות לצלול למרחקים, וכך נכנסתי למעמקי המים ותוך פחות מדקה מצאתי את הילדה, הגעתי אליה והבאתי אותה.

אלא שכידוע לכם, מחוסר תשומת לב משכתי אותה כשראש שלה עודנו בתוך המים, וכולם צעקו לעברי אבל לא שמעתי אותם ברגעים הראשונים, ורק לאחר שהתקרבתי לעבר החוף, שמעתי אותם צועקים והוצאתי את הראש מהמים, אבל הבנתי שזה מאוחר, כי זמן רב היא לא נשמה, וראיתי שמנסים לעשות החיאה וזה לא עזר.

חזרתי לאשתי אבל להיכן שהגענו לא היתה לי מנוחה, הרגשתי שפשוט הרגתי את הילדה הזאת. אשתי מנגד ניסתה לעודד אותי ואמרה שבעצם הייתי בסיכון ועשיתי ככל שביכולתי, אבל לא היתה לי מנוחת הנפש, הרגשתי שגרמתי לעוון ולהריגת אדם מסכן, ולא יכולתי להשלים עם הדבר.

אמרתי לאשתי שאני רוצה ללכת לכמה דקות לבדי בחוץ, ומה עשיתי? חזרתי לאותו מקום, ומצאתי בסמוך גבעה קטנה ליד הכינרת, המקום היה שומם והייתי ממש לבדי, ושם פניתי לקב"ה ואמרתי לו: ריבונו של עולם, אני גדלתי בקיבוץ ומעולם לא התפללתי אליך ולא דיברתי איתך, זו הפעם הראשונה שאני פונה אליך ומדבר איתך, אני מבקש ממך - תחייי את הילדה הזו, שלא יחשב לי חס ושלום שהרגתי את הילדה, אני מבקש שתחשיב לי את התפילה הזאת כאילו התפללתי לא רק פעם אחת, אלא כאילו התפללתי כל ימי חיי ותציל את חייה. וכך התחננתי שוב ושוב וביקשתי, ולבסוף עזבתי את המקום כשאני רגוע יותר וחזרתי לאשתי.

כשחזרתי התקשרתי לבית החולים ושמעתי שהילדה התעוררה. הרגשתי שהקב"ה קיבל את תפילתי, ברוך שומע תפילת כל פה.

כח התפילה הוא עצום. כשמתחננים ומדברים עם הקב"ה, זה יכול לבקוע את כל השערים, והתפילה מתקבלת ומשנה את האדם ואת הגזירות.

(הרב אברהם עטיה, פניני בית לוי)

רוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל?
שלח מייל ל- dirshu@dirshu.co.il

"נראה שעדיין לא רכשנו בטחון אמיתי", אמר רבי חיים לתלמידיו, "שאם לא כן משמים היו מזמינים עבורנו שעון, ואפילו מזהב". ושוב פנה להמשיך בשיחתו העמוקה. עודו מדבר, ולבית המדרש נכנס חייל רוסי וניגש אליו בצעדים חפוזים

בגדי המהודרים בפשוטים. "ואז נכונה לי הפתעה. בהגיע תורי, הוברר שטעה הרופא והחליפני באחר. האלמוני המאושר שוחרר במקומי, ואילו אני נלקחתי כמו כולם אל קסרקטיני הצבא. בינתיים, כבר מספר שבועות נמצא אני במחנה, יהודי יחיד בין חיילים גויים, חוששני שהם יגנבו את שעוני היקר, שעון זהב. זה עתה ניצלתי חופשה קצרה מן המחנה ויצאתי אל העיר, כמו משמים גיליתי את האור הבוקע מבית המדרש, ונכנסתי. בקשתי, אפוא, מאת הרב, שיואיל לשמור את שעוני כפקדון.

"רבי חיים השתומם קמעה למראה החייל ולמשמע סיפורו המוזר, אך נאות ברצון לבקשתו. ברם - הודיעו מראש - עליך לדעת כי ביתי הוא כרשות הרבים, וכמי שמשתדל להתרחק ממכשול, לא אוכל לקבל עלי אחריות שאמנם ישמר השעון היטב."

הרהר החייל רגע ואמר: "רבי, הנני נותן לך את השעון במתנה גמורה. מוטב שיהיה נתון במתנה לרב יהודי, מאשר לקוח בגניבה על ידי ערלים". החייל לא ציפה להסכמה מר' חיים, אלא נטש את שעונו והסתלק. רבי חיים רץ אחריו להשיב לו את השעון, אך כבר לא הצליח להשיגו.

אז סיים רבי חיים את שיחתו: "הלוא שמעתם דבריי מקודם, כי אילו זכינו והיינו בעלי בטחון באמת ובתמים, היו שולחים לנו שעון מן השמים, ואפילו מזהב. הרי לכם דוגמא מוחשית לבטחון בה' שעמד במבחן".

(מורשת אבות; שבת אורה)

בספר "אבי הישיבות" על תולדותיו של רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל, מסופר:

חבורה מיוחדת, מוקדשת ללימוד "מידת הבטחון", היתה לרבי חיים בוולאז'ין. בשיעורי אמונה ובטחון שמסר לתלמידיו, העמידם חדשים לבקרים מול נסיונות ומבחנים מדהימים בהנהגת ה'. הוא נתן הוא לתלמידיו לגעת ולמשש בעשר אצבעותיהם, לראות השגחת ה' בעיני בשר ודם, ולחוש בהנהגתו.

ומעשה שהיה כך היה: השעה היתה אז כבר קרוב לשתיים אחר צות לילה, כאשר רבי חיים עדיין נשא את שיחתו לפני "חבורת הבטחון" מבני הישיבה. ואז קטע את שטף דיבורו וביקש לברר מה היא השעה. אולם כל תשובה לא הגיעה. בימים ההם, וביחוד אצל צעירים בני עליה, נכלל השעון ברשימת פריטי המותרות. ברשות בני החבורה, כמנין בחורים נבחרים, לא היה אף שעון אחד.

נראה שעדיין לא רכשנו בלבנו בטחון אמיתי, אמר רבי חיים לבני החבורה, שאם לא כן משמים היו מזמינים עבורנו שעון, ואפילו כולו עשוי זהב. ושוב פנה אל שיחתו העמוקה אודות מידת הבטחון בהשגחת ה'.

עוד הוא מלבן ומברר את הסוגיה לגדריה, כלליה ופרטיה, נכנס חייל רוסי. הציץ ימינה, הביט שמאלה, וניגש בצעדים חפוזים אל רבי חיים. "יהודי אני וגר בעיירה ליד לודז'" - מספר האיש - "נקראתי להתייצב בצבא המלכותי, ואבי, גביר אדיר, העניק לי שלמונים לרופא הראשי שישחררני מהצבא. סמכתי על הבטחתו של הרופא, ובאתי בגפי לקבל את תעודת השחרור. כל כך סמוך ובטוח הייתי בשחרורי, עד שלא חשתי לשנות ממנהגי ולהמיר את

הסיפור היומי

הנאצים ימ"ש לא האמינו. הם שלחו לבדוק ברשומות ההיסטוריות של עירייה קראקא, אך גם שם הופיע הסיפור המשונה אודות החומה המסתורית. המתם בערה בהם, הם נטלו קבוצת יהודים וציוו עליהם לחפור במקום...

הרב יוסף שילר ז"ל, משרידי קראקא, היה בין קבוצת החופרים, וזה מה שהוא סיפר

האחד היתה צורת שער סתום, מעליו היו חקוקות על האבן כמה שורות בלשון הקודש. מחמת יושן הכתב אי אפשר היה לקרוא, אך לפי המקובל והמשוער נחקק שם הסיפור דלהלן:

על יד בית החיים הישן בקראקא במרחק של כעשרה מטר, מעבר לכביש, היה עד לימי מלחמת העולם שטח מגודר בחומה מכל צדדיו. גובה החומה היה בין שלושה לארבעה מטרים, בצידה

בחומה, באמצע הרחוב, ותמהו: מה ועל מה? הפולנים אמרו להם כי יש להם פחד להכנס למקום, בעקבות סיפור היסטורי של היהודים תושבי העיר מאות בשנים. הנאצים מצאו את היהודי הראשון שנקלע לדרכם, הוא סיפר את מה שסיפר, והם לא האמינו. הם שלחו שליחים לעיין ברשומות של הממשלה - בעיריית קראקא הפולנית. וגם שם הם מצאו את הסיפור המשונה והתמוה, סביב היהודים.

חמתם בערה בהם, ומיד הם פרצו למקווה שהיה ממוקם בסמוך למקום המגודר ההוא (אכן, עד היום המקווה הקהילתי נמצא שם במקום בסמוך לבית הכנסת והמקום המגודר) ציוו על כל היהודים ששהו במקווה לצאת מיד, לקחו אותם, פרצו חור בחומת האבן ופקדו עליהם להתחיל לחפור.

אני ואבי הי"ד - היינו בין החופרים במקום. הייתי אז בחור בן חמש עשרה שנה, חפרנו בעומק כמה שעות, היינו קבוצה גדולה של חופרים, עד שבעומק הבור מצאנו הרבה כלי סעודה - סכינים, מזלגות, כפות, כוסות וצלחות. עצמות אדם לא ראינו כלל, וגם לא משהו דומה, אבל מצאנו הרבה כלי סעודה, ואז הנאצים ימח שמם וזכרם, עזבו אותנו. הם לא הרסו את החומה מאבן, אבל אחרי המלחמה, הפולנים הרסו את השאריות של החומה והפכו את המקום לגן.

(הובא בגליון יביע אומר)

השטח ההוא ידוע בין יהודי קראקא בשם 'דער חתונה בית החיים', זאת בעקבות סיפור נורא שהתרחש בימיו של הרמ"א. במקום ההוא עמד בית אשר בו ערכו נישואין ביום ערב שבת, וכשהשבת הגיעה נמשכה השמחה והמסובים שרו זימרו ורקדו, ואף כלי הזמר לא שבתו, וחילול השבת היה נורא. כששמע על כך הרמ"א שלח את משמשו וציווה שהכלי זמר ישבתו תיכף ומיד כי השבת כבר הגיעה ואסור לנגן בכלי זמר, אך הם לא שתו ליבם לדברי השליח והמשיכו לנגן בכלי זמר. הרמ"א שלח את משמשו שנית ושלישית והם לא שעו אל דבריו. כשיצא המשמש משם בפעם השלישית שקע הבית כולו במעמקי האדמה עם כל המטען האנושי שבקרבו ולא נשאר זכר מהבית ההוא.

אחרי המאורע ההוא גזר הרמ"א שאין לערוך סעודת נישואין בעירו קראקא ביום השישי, גזירה זו לא נעקרה ממקומה עד שנעקרה קהילת קראקא כולה בשנות השואה.

כאמור, עד מלחמת העולם, המקום היה מגודר בחומה גבוהה. כיום, מי שמבקר בעיר קראקא רואה את המקום המגודר בברזל ומעוטר בחנוכיות ולצידו כיתוב דל על הרוגי השואה וההרוגים הנ"ל. וכך סיפר הרב יוסף שילר זצ"ל יליד קראקא (מרח' האדמו"ר מגור בבני ברק).

היה זה ביום שישי ערב שבת קודש. ימים ספורים אחרי השתלטות הנאצים על קראקא. הם הגיעו לאותו מקום המגודר

על דא ועל הא

כל העיניים בחדר האוכל של בית המלון עקבו אחרי היהודי המברך ברכת-המזון בכוונה מתוך ברכונו. "האיש הזה מתפלל לאלוקים!" - לחשו הגויים השוויצריים זה לזה בהתרגשות

וגם: האופנוען שחזר בתשובה בזכות 'תחרות מצוות'

הנוקבים שהם סופגים מהחרדי הממוצע ברחוב, מבטים נוקבים ויורדים עד תהום.

מתוך ניתוח משותף עלתה המסקנה, שמה שמפריע להם זו תחושתם ששומרי המצוות מקרינים כלפיהם עליונות. נו, כיצד ניתן לפתור זאת, הלוא מדובר בעליונות מציאותית ולא דמיונית? אז מה הפתרון, שיהפכו בעצמם לשומרים על קלה כבחמורה? נו, הלוואי... בהברקה של רגע הציע להם הרב יעקובזון לקיים 'מצוות של חילונים'... מאי האי? להאיר פנים לזולת זו מצווה מן התורה, אך כזו שגם חילונים יכולים לקיים אותה. וכן הלאה, לעזור ליהודי, להיות 'מענטש' - 'בן אדם', וכו'. ואכן מאז והלאה החלה תחרות סמויה בין הצעירים כמה מצוות הם קיימו. "אני קיימתי 60 מצוות"..." "אני שמונים מצוות"..."

פעם אחת סיפר אחד הצעירים: ניצבתי ברמזור עם האופנוע שלי, הולך רגל חרדי נעץ בי מבט נוקב וחודר שכמעט הפך אותי

יהודי שחזר משווייץ, שח באוזני מחבר הספר 'אוצרות המוסר': שהיתי בבית מלון בעיר 'ברן', נכח שם גם יהודי שומר תורה ומצוות שהתארח במקום, וכמובן לא העלה על דעתו לסעוד ממאכלי המטבח הלא כשר. הוא היה מצויד עם כריכים, וכאשר סיים את סעודתו הפשוטה הוציא 'ברכון' והחל לברך ברכת המזון בכוונה.

תוך זמן קצר הבחינו בו האורחים הגויים ואחד רמו לשני לשתוק - "האיש הזה מתפלל לאלוקים!". השיחות שלהם פסקו וכל העיניים עקבו אחר היהודי שמודה לבורא עולם על סעודתו. הגויים מאוד התרגשו, הם התבטאו שזה "חזון לראות אדם מדבר הישר לבורא העולם".

סיפור שני: פעם בשבוע נהג הרה"ג רבי יחיאל יעקבזון שליט"א להיפגש עם קבוצה של נוער רחוב ולנסות לזרזף עליהם טל חיים. כמה מהם התלוננו שמאוד מפריעים להם המבטים

לאבק. באותו רגע הרגשתי שאני חייב לחזק את עצמי עם איזו מצווה. ואז נזכרתי שיש את מצוות 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם'. חשבתי לעצמי שבכך שאני עומד כעת ברמזור אני מתכוון לקיים מצוות עשה מדאורייתא של 'ונשמרתם'. המשכתי בנסיעה ובכל עקיפה נתתי את דעתי שהיא תיעשה בזהירות הראויה, ונשמרתם! רמזור - 'ונשמרתם'! מדרכה - 'ונשמרתם'!

פתאום הרגשתי שמחה עצומה מציפה את לבי על המצוות הרבות שזכיתי לקיים. החנית את האופנוע בבית כנסת הראשון שאיתרתי, ניגשתי להיכל ואמרתי פרק תהלים כתודה לבורא עולם שזיכה אותי על כך.

ההתרחשות הזו הייתה הארוע המכונן בחזרתו של הבחור בתשובה שלמה. גם יתר חבריו שהתמידו במשימות הללו חזרו כולם בתשובה שלמה.

האם אנחנו מקיימים פחות מצוות מאותו אופנוען? ודאי שלא. אז מדוע העניקה לו מצוות 'ונשמרתם' כזה כח לחולל מהפכה בחיים, ואילו אני לא שואבים ממצוותינו כח לחולל מהפכים מן

הקצה אל הקצה?

התשובה היא, שמי ששוחה בים של יהלומים מאבד את תחושת הערך. אנו מוקפים מבוקר ועד ליל ב'הרבה להם תורה ומצוות', כך שכבר קשה לנו לחוש את יקרת רוממות וחביבות כל מצוה ומצוה. דווקא מי שרחוק מהעושר הלזה חש בקלות בזוהר הבוקע מכל מצוה. אך התבוננות קלה בנקודת המבט של הרחוקים מעניקה לנו את האפשרות להתעורר, לקלוט ולהעריך את השפע הרב בו זכינו אנו וילדינו.

זה גם מה שיש ללמוד מהתבוננותם של הגויים על הסועד בבית המלון השווייצרי. הגויים לא הגזימו, אלא שדווקא מחמת ריחוקם הביעו את התחושה הטבעית והאמתית שאמורה להתעורר אצל כל אחד נוכח אדם פה בעולם הזה שמדבר עם בורא עולם שם למעלה.

פה ושם אנו מבחינים בעובדי השם שלא פסיק חוכא מפומיהו כוליה יומא. אלו הם האנשים שכמות המצוות לא מסתירה מהם את איכותן, אלא הם מעריכים ושמחים בכל מצוה ומצוה. אז פלא שהם תמיד מאושרים?

(הרב ישראל למברגר, 'מעשה למעשה', מוסף שבת קודש ואתחנן תשע"ד)

על דא ועל הא

"הסתכלנו ממרחק על המשגיה המעיין בספר, והנה ברגע מסוים ראינו כיצד הוא מגביה את שתי ידיו, מוציא את הפאות מאחורי אוזניו ומעבירם לקדמת הפנים, וממשיך לעיין בספר..."

שיעור בלתי נשכח ב'אמונת הכמים'

'אורחות יושר' שחיברו מרן הגר"ח קניבסקי זי"ע. המשגיה זצ"ל הביא עמו את הספר לישיבה וישב ולמד בו ועיין בכובד ראש. "בשעתו הספר היה חידוש", מספר תלמידו שליט"א, "והסתכלנו ממרחק על המשגיה הלומד בו. והנה ברגע מסוים הגביה המשגיה את שתי ידיו, הוציא את הפאות מאחורי אוזניו והעמידם בקדמת הפנים, והמשיך לעיין בספר. "מה קרה, לא ידענו. רק לאחר כחצי שעה דפדפנו בדפים שבהם עיין, והבנו מה התרחש כאן! המשגיה בן השבעים ומעלה הגיע בעינו לקטע מסוים בו כותב מרן הגר"ח זצ"ל אודות החשיבות המיוחדת לצורת היהודי האוטנטי, להניח את פאות הראש בקדמת הפנים - ואז, באותו רגע ממש העביר את פאותיו לקדמת הפנים, ועד יום הסתלקותו כך הם עמדו!".

(הרב א' חפץ יתד נאמן ואתחנן תשע"ה)

לפני מספר שנים הסתלק לבית עולמו איש אשכולות, גאון וצדיק ישיש עם ניחוח של גדלות יצוקה ונדירה מלאת הוד קדומים - הגאון רבי מרדכי עמרם יעקובזון זצ"ל משגיה ישיבת 'תפארת ציון' בבני ברק. במודעות שנתלו בחוצות נכתב עליו תואר מיוחד: "התבטל לגדולי הדור". המילים הללו מקפלות בתוכן הרבה. בכל שמונים שנות חייו בחו"ל ובארץ הקודש, בתפוכות הימים והשנים ועד השנים האחרונות ממש, התבלט באופן מיוחד בנקודה זו.

תלמידו הרב הגאון א"ר שליט"א העיד על אפיזודה מעניינת שראה פעם במו עיניו. סיטואציה שהדהימה אותו באותו רגע והשפיעה לעתיד על תלמידים נוספים שהיו נוכחים שם במקום. הם לא האמינו למראה עיניהם, וגם לא יכלו ממש ללכת בדרכיו בפרט ספציפי זה, אבל המעמד היה להם לאלומת אור ולזרקור דרך חיים. היה זה לפני כעשרים שנה, בעת שיצא לאור לראשונה הספר

רוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל?
שלח מייל ל- dirshu@dirshu.co.il

כתובות דף מ

מהי הטענה ב'לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים'?

איזהו בושת

לא יסתתמו טענותיו במלבושים "מכובדים" כאלו לפי דעתו... והנה כן הדבר ממש במלבושי החטאים שלנו, לו מגיע האדם לבית דינו של הקב"ה והוא מתבייש במלבושיו, ורוצה שתבלענו האדמה ולא יעמוד במלבושים מגואלים שכאלו לעומת מלבושיו יתברך, או אז נוהג עמו הקב"ה כמידת הדין של "הלבישהו כמותך", שהרי הבושה של אותו אדם במלבושיו היא תשובה שלימה, כדאיתא בגמרא (ברכות יב, ב) כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלים לו על כל עוונותיו.

אולם אם כשמגיע לדין עדיין נח לו בבגדיו, ואולי עוד מתגאה בהם, או אז מענישו הקב"ה כדת וכהלכה, שהרי אין צריך לנהוג עמו בדינא ד"הלבישהו כמותך", שהרי נח לו בבגדיו, ויש לנהוג עמו בכל חומרת הדין והמשפט, כדכתיב (משלי כט, ד) מלך במשפט יעמיד ארץ.

לכן פותחים את אמירת הסליחות במילים "לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים", בכדי להראות להקב"ה שאנו בושים במעשינו, וממילא, הוא חייב להלבין חטאינו כשלג וכצמר...

(גליון פנינים)

הגמרא בשבועות (לא.) אומרת מנין לשניים שבאים לדין, אחד עני לבוש סמרטוטין ואחד עשיר לבוש איצטלית בת מאה מנה, שאומרים לעשיר לבוש כמוהו או הלבישהו כמותך, שנאמר מדבר שקר תרחק. ומסביר שם רש"י את הטעם שאומרים לו כך הדיינים: שלא תגרום לנו לישא לך פנים או יסתתמו דברי שכנגדך מפני חשיבותך ויאמר איך יאמינו בית הדין על אדם חשוב כזה.

ביאור נפלא בעומק המאמר מבאר הגה"ק רבי חנוך צבי הכהן מבענדין זי"ע, חתנו של הגה"ק בעל ה"שפת אמת" זי"ע, בספרו "יכהן פאר", בדרוש הספד שנשא על הכהן הגדול בעל ה"חפץ חיים" זי"ע, וכך הם תוכן דבריו:

כי הנה זה דבר ברור, שכל הדין שאומרים לעשיר "לבוש כמותו" או "הלבישהו כמותך", לא נאמר אלא כשהעני מרגיש "מבוזה" ו"מבויש" במלבושו לעומת מלבושו של העשיר, שאז צריכים בית דין לדאוג שלא יסתתמו טענותיו, ולפיכך מורין הם לעשיר "לבוש כמותו" או "הלבישהו כמותך". אבל לו יצוייר שיכנס עני לבית הדין ואינו מתבייש כלל בבגדו, ואדרבה - עוד מתגאה שיש לו מלבוש 'נאה'... בודאי שאין העשיר מחוייב להלבישו כמוהו, שהרי

להתחיל את היום ברגל ימין

חוויה רוחנית מדי יום אצלך בחייל

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד... אקטואלי ומרתק
הצטרפו בחינם לאלפי מנויים, שלחו מייל לכתובת:

dirshu@dirshu.co.il

הפורתח
בכל יום..

המייל היומי של 'דרשו'

"מי שבר את השמשה?"... האם מותר למורה לחקור את התלמידים?

הצטרפו אלינו ללימוד היומי בספר חפץ חיים

על המורה לעשות כל שביכולתו שלא לגרום לתלמיד שיתבייש ברבים, ולכן יבקש ממי שיודע שיספר לו בצנעה, וגם יאיים על המספר שיספר רק את מה שיודע באמת, בלא כל תוספת, ואז גם אין חשש שכתוצאה מכך יקלו התלמידים באיסור לשון הרע במקום אחר.

וב'תשובות והנהגות' כתב, שכשהדבר הוא לטובת חינוכו של התלמיד שעשה שלא כהוגן, אדרבה, חיוב על התלמיד להודיע לרבו על כך, אלא שכדי שלא יבואו להקל באיסור זה על המלמד להקדים ולהסביר לתלמידיו את חומרת איסור לשון הרע, ולהבהיר להם שכיון שכאן זה לתועלת התלמיד הרי זה מותר ואף חיוב.

ודעת הגר"ח קנייבסקי במחלוקת זו, שהכל לפי העניין. ואכן יש שכתבו שאף ה'אגרות משה' יודה שבאופן שהתלמיד גורם נזק או קלקול לילדים אחרים, או למורים, או שמזיק את רכוש המוסד, מותר וחייבים לברר את הדבר כדי למנעו מלהמשיך, וכן כדי לחנך אותו ואת שאר התלמידים שאסור להזיק ולפגוע באחרים, ורק כשזה נוגע רק לאותו תלמיד - בזה אסר ה'אגרות משה'. והגר"י זילברשטיין כתב שנראה שאם רק יבקש המלמד מהילדים שירמזו לו ולא יאמרו לו בפירוש, יודה ה'אגרות משה שמותר'.

ההלכה הנלמדת היום בסדר הלימוד היומי בספר חפץ חיים, נוגעת מאוד למעשה עבור אנשי חינוך, משגיחים, מלמדים ומורים, הנדרשים לא פעם לברר אצל תלמידים אודות מעשה שלא כשורה שנעשה בין כותלי המוסד, כדי לדעת מי הוא האחראי לו.

לכאורה, תלמיד המוסר מידע על מעשה שלילי שביצע חברו, הרי זה "לשון הרע לתועלת", אולם כבר ראינו בשבוע שעבר שעבור היתר זה צריך שהדיבור יהיה אכן ככוונה טהורה להביא תועלת. ואם כן, כשהמורה פוקד על תלמיד למסור לו את המידע - האם ניתן לומר שהתלמיד מספר זאת לתועלת? או שמא הוא חושש מהמורה ולכן מספר, ואם כן הדבר אסור.

ב'ביאורים ומוספים' של 'דרשו' מובאת דעתו של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל ב'אגרות משה', שאכן אסור לעשות כן, מהסיבה האמורה. ולכן - הוא כותב - העצה היא רק לומר לכולם דברי מוסר ולבאר את חומרת המעשה שנעשה, ואף אם זה לא יעזור, אין להתיר לספר לשון הרע כדי למנוע מאיסור אחר.

מאידך, הגר"ש וואזנר זצ"ל בשו"ת שבט הלוי כתב שהדבר מותר, וזאת כדי למנוע את המשך התדרדרותו של אותו תלמיד האחראי למעשה; ובנוסף, עצם הדבר שהתלמידים האחרים מחפים עליו גורם אצלם נטייה לרע, והעונש מועיל להרתיעם. אך

* תוכנית יומית מענייני דיומא
בהגשת הרב אברהם פוקס

* שיעורי משנה ברורה לפי
סדר דף היומי בהלכה

* מידע כולל לנבחני דרשו על מועדי
המבחנים מסלולי הלימוד ועוד

* שיעורים על הדף היומי ועל כל
הש"ס ממבחר מגידי השיעורים

* שיעורי משניות על מסכת
שביעית לתוכנית קניין שביעית

* שיעורים מבוארים בעיון לביאורי
תוס' על פי סדר הדף היומי

הכל במקום אחד

קו השיעורים של 'דרשו' *4992 או 077-2222-666

תכין עצמך לכבוד שבת

קבל את 'גיליון 'לקראת שבת' שכבש את העולם היהודי
אצלך בתיבת המייל לפני כולם כל יום חמישי

סיפורים ופנינים מרתקים מחייהם של רבותינו הקדושים

להצטרפות נא שלחו מייל לכתובת

dirshu@dirshu.co.il

מה הם סימני הגדלות?

(ראה במקורות) - הריהו נחשב לגדול גם ללא הסימנים האמורים. ומדרבנן, אף בטרם הגיע לגדלות, מוטלת על האב חובה לחנכו לקיום המצוות, לכל מצוה כפי הגיל המתאים לקיומה. ויש מהראשונים שסוברים שאף על הקטן עצמו יש חיוב מדרבנן בעשיית המצוות.

[משנ"ב לט, ג-ד, וביה"ל א, ד"ה או; אנצ"ת ע' חנוך, הע' 25; וראה שו"ע אה"ע קעב, ה]

מדאורייתא, אין נער מישראל חייב במצוות, וכן אין מעשיו ודבריו קיימים בנוגע לכל הדברים הצריכים דעת וכוונה, עד שנעשה 'גדול'. וגדלותו נקבעת על פי 'שָׁנִים' ו'סימנים', דהיינו, שמלאו לו שלוש עשרה שנה, ולאחר מכן צמחו בגופו סימני הגדלות, שהם שתי שערות גדולות במקומות מסוימים, או שערות רבות - אף קצרות - באזור הזקן. ואם הגיע לשנתו השלושים ויש, או שזוהו בו סימני 'סריסות'

מהי 'חזקה דרבא'?

לחשוש אף למיעוט זה; וכן משום שאין לסמוך על החזקה בנוגע לדינים דאורייתא, כאשר ניתן לברר את הדבר בבדיקה. חזקה זו, מכונה בקיצור 'חֲזָקָה דְרַבָּא', על שם אומרה בגמרא. ובמקרה שלא ניתן לברר בבדיקה, כגון שהנער אינו לפנינו, יתכן שבמקרים מסוימים ניתן לסמוך על החזקה אף בנוגע לדינים דאורייתא.

[ביאורים ומוספים דרשו לט, 1 ו-4]

כאמור, נער שמלאו לו שלוש עשרה שנה ולאחר מכן צמחו בגופו השערות המוכיחות על הגדלות, נחשב לגדול. ונער בן שלוש עשרה שלא ידוע אם צמחו בו שערות אלו, 'חזקה' היא שצמחו; אך אין סומכים על חזקה זו להקל כי אם בנוגע לדינים דרבנן, ולא בנוגע לדינים דאורייתא. וטעם הדבר, משום שקיים 'מיעוט המצוי' של בני שלוש עשרה שלא צמחו בגופם שערות אלו, ובנוגע לדינים דאורייתא יש

איזה דין תלוי בקיומו של גמ"ח להשאלת תפילין?

להעדיף את רכישתן על פני רכישת המזוזה. ואם יש באפשרותו לשאול תפילין מגמ"ח, ולהשתמש בהם עד שיתאפשר לו לרכוש תפילין, ישאל את התפילין מהגמ"ח, וירכוש מזוזה. ואם קיים ספק לגבי אפשרות השאלה מהגמ"ח - נחלקו הפוסקים אם יקדים את רכישת המזוזה.

[שו"ע לט, יב, ומשנ"ב לז; ביאורים ומוספים דרשו, 32 ו-34]

מי שאין ברשותו תפילין ולא מזוזה, ואין באפשרותו לרכוש את שניהם, ירכוש תפילין, משום שקדושתן גדולה משל המזוזה, וכן משום שהן מלבוש לגוף האדם עצמו, וחובתן מוטלת על האדם באשר הוא, ואילו המזוזה קבועה בפתח הבית, ואינה חובה אלא על מי שיש בית בבעלותו. ויש אומרים, שאף במקרה שיש באפשרותו לרכוש רק תפילין של יד, או רק תפילין של ראש, יש

* העוסק במעשה מצוה, והזדמנה לפניו מצוה אחרת, פטור מלעסוק בה. אך אם ניתן בקלות לקיים את המצוה השנייה, ללא פגיעה בקיום המצוה הראשונה, יש לקיים גם את המצוה השנייה.
* העוסק במצוה ומקבל עליה שכר, או הנאה אחרת, וכוונתו לשם מצוה - חל עליו הכלל הנ"ל, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה.
* מי שהחל לעסוק בלימוד תורה שבכתב, אינו מחויב להפסיק לצורך הנחת תפילין (מעבר לזמן קריאת שמע ותפילת שחרית). ויש אומרים, שהוא פטור גם בשעת לימוד תורה שבעל פה. ויש אומרים, שפטור זה מוגבל למי שתורתו אומנותו, דהיינו שעיסוקו הוא בתורה בלבד.

מה שלמדנו לפני מאה ימים:

מדוע יש להימנע מכתובת פסוקים במודעות פרסומת?

ומסיבות אלו, אין לכתוב פסוקים בהזמנות לשמחות, מודעות פרסומת, וכיוצא בהן, וכן על גבי 'נוי סוכה'. ובש"ס הסיבה השנייה - שאסור לכתוב פסוקים בודדים - אין לרקום פסוקים אף על 'טלית גדול', או על מעיל של ספר תורה, וכדומה, למרות שאין חשש שיבואו לידי בזיון.

[משנ"ב כד, ט; ביאורים ומוספים דרשו, 9; וראה משנ"ב תרלח, כד]

מצוה לעשות בגדי ציצית נאים, בין לטלית קטן ובין לטלית גדול, וכפי שדרשו חכמינו ז"ל על כל המצוות, את הפסוק "זה אֵלַי וְאֶנְהוּ" - הַתְּנַאֵה לַפְּנֵי בַמִּצְוֹת". אולם, אסור לרקום פסוקים על בגד ה'טלית קטן', משום שרגילים להיכנס עם בגד זה לבית הכסא ולבית המרחץ, וכיוצא בהם, ויש בכך בזיון לדברי התורה. וטעם נוסף יש בדבר - שמעיקר הדין אסור לכתוב פסוקים בודדים מן התורה, ואין לכותבם אלא כחלק מספר שלם, (ראה במקורות).

הלוח היומי

י"ח מנחם אב | רבי אברהם ב"ר דוד קורקידי זצ"ל, בעל ויקח אברהם

ביום זה נמשכו פרעות תרפ"ט ע"י פורעים ערבים ימ"ש ביושביה היהודיים של העיר חברון, עד שחרבה הקהילה היהודית בעיר ושארית הפליטה נמלטה לעיה"ק ירושלים, ובכך הסתיימו 400 שנות יישוב יהודי בעיה"ק חברון.

יארצייט

תרמ"ה: רבי אברהם ב"ר דוד קורקידי זצ"ל, בעל ויקח אברהם.
תרפ"א: רבי ישראל זיתון זצ"ל, אב"ד בתוניס ובעל משפט כתוב ועוד.
תרפ"ט: רבי חנוך ב"ר מרדכי חסון הי"ד, ראב"ד עיה"ק חברון.
תש"ב: נעקד"ה רבי שלמה חנוך ב"ר יחזקאל רבינוביץ הי"ד, האדמו"ר מראדומסק, בעל שבחי כהן, ועמו נרצח גם חתנו הרה"ק רבי דוד משה ב"ר נתן נחום (מקרימלוב) רבינוביץ הי"ד, מוורשה.
תשט"ז: רבי משה ב"ר אברהם ברנשטיין זצ"ל, ר"י קמניץ י-ם, בעל דברי משה, וחברותא של מרן החזו"א זי"ע.
תשכ"ח: רבי צבי אריה ב"ר מרדכי יוסף מזלטופולי-צ'ורטקוב, בעל הטוב והתכלית, אמונה ודעת.
תשנ"ז: רבי דב בער ב"ר אברהם אליעזרוב זצ"ל, רבה של שכ' קטמון ובעל שאלי ציון.

זהירות מחילול ה'

ראש ישיבת מיר הג"ר נתן צבי פינקל אמר: מוטל על כל בן תורה לקדש שם שמים, בהנהגתו, דיבורו, מלבושו והליכותיו. כאשר יוצא לרחוב, יכול לקדש שם שמים או ח"ו לחלל שם שמים, ובפרט בזמננו שהרחוב מחפש על מה להשפיל בן תורה, עלינו לפשפש במעשינו שח"ו לא יצא חילול ה', וחוב קדוש הוא, וכל המחמיר הרי זה משובח. (ישורון חלק כז עמ' שעב)

נשתדל לנהוג בדרך ארץ ולקדש שם שמים, ונזהר מאוד שלא יגרם ח"ו חילול ה' על ידינו

לפתוח את היום בטוב...

הצטרף אלינו וקבל את המייל היומי של 'דרשו'
'הפותח בכל יום' לתיבת המייל שלך

ככה מתחילים יום טוב במיוחד

סיפורים • חיזוקים • הלכה יומית • כתבות וראיונות • פרשת שבוע

להצטרפות נא שלחו מייל לכתובת

dirshu@dirshu.co.il

לתשומת לבכם: התמונות המוצגות כאן יש עליהם זכויות יוצרים ואין להשתמש בכל שימוש שהוא ללא היתר בכתב

העלון מופץ לזיכוי הרבים, אנא הימנעו מקריאה בשעת התפילה וקריאת התורה

דרשו | רח' הקבלן 45 ירושלים | 02-5609000 | לשאלות ופניות בכל נושא: dirshu@dirshu.co.il